

מירון החימוש - ארצות הברית - ברית המועצות

לפני שבועות מספר ביקר בישראל הפרופ' חומס ס. שלינג, חבר המכון לעניינים בין-לאומיים באוניברסיטת הרווארד שב- ארה"ב. פרופ' שלינג, שהחל דרכו ככלכלן, עשה שנים אחדות בשרות ארצו באירופה וביבשות אחרות. כיועץ וכעוזר בביצוע תכניות הסיוע שלאחר מלחמת העולם השניה במסגרת "תכנית מרשל". בעקבות פעילותו זו נגרר יותר ויותר אל יחסי הגומלין שבין בעיות הכלכלה ובעיות מדיניות החוץ; ומכאן, כמעט באורח טבעי, גלש — ומצא עצמו מטפל בשאלות האסטרטגיה הגלובאליות, המשלבות באופן הדוק את המערכות: הכלכלית, המדינית והצבאית גם יחד.

בעת ביקורו הקצר בארץ הוזמן פרופ' שלינג להרצות בפני הניכי המכללה לבטחון-לאומי ובפני קבוצות מוזמנים אחרות ממערכת הבטחון. אחת מהרצאותיו אלו ייחד הפרופסור לתיאור מירון החימוש שבין ארצות הברית לברית המועצות, ולמקום שתופס מירון זה במכלול היחסים הבין-גושיים.

בפתח דבריו הסתייג המרצה ואמר כי אין בכונתו לגעת בשאלת אותו מירון החימוש בו מעורבת ישראל, במסגרת יחסי ערב-ישראל. מבלי להיכנס לניתוח המצב הקונקרטי ולבחינתו, הניח כי אין הבדל מהותי רב בין דרכי התפתחותם של שני המירוצים. "מירוצי החימוש נבדלים זה מזה בהיקף, בטכנולוגיה ובמרחב... אולם הבעיה ביסודה — דומה. אנו, בארצות הברית, עומדים מול אויב פוטנציאלי הנוקט כלפינו יחס של איבה ותוקפנות. אנו נמצאים בתוך מירון הצטיידות, הכפוי עלינו מן החוץ על-ידי כונותיהן ופעולותיהן של מדינות אחרות, ובמיוחד אחת מהן. אנו שואפים להגיע לדרגת ול- הבנה הדדית, אשר תאפשר לנו הרפיה כלשהי במירון החימוש. נדמה לי שבכל אלה דומה מצבנו למצבכם".

בשל החשיבות הרבה הנודעת למירון החימוש ביחסי ארה"ב- ברה"מ כשלעצמו, וכגורם במלחמה הקרה, דומה שיש מקום וטעם לבחון בחינה יסודית יותר את קווי האופייניים של מירון זה ואת ההתפתחויות שחלו בו בשנים האחרונות. אולם יתכן כי לגבינו אנו חשוב במיוחד לראות את המקביל הדומה והשונה שבין המירון הבין-גושי לבין מירון החימוש הערבי-ישראלי; וביחוד שבחינה זו מרמזת על כיוונים ואפשרויות אשר יתכן שהם אינם מנוצלים על ידנו כיום במידה מספקת.

מה מאפיין את המירון?

הנקודה הראשונה שחייבים להדגיש הנה, כי מירון החימוש הבין-גושי אינו כה נמרץ כפי שמקובל לחשוב. מירון זה ודאי שאינו מעמסה כבדה מדי על המשק האמריקאי, וכלל ועיקר אין הוא תופס מקום בתודעה היומיומית של האזרח האמריקאי. בקצרה: ארצות הברית רחוקה מלרוץ במירון זה במהירות המכסימלית שביכולתה. ארה"ב היא מדינה עשירה. על חימושה מוציאה היא סכומים המקבילים לסך-הכל של התפוקה הלאומית הגלמית של רבות מבעלות-בריתה; מער- כתי-הבטחון שלה כוללת הרבה יותר אנשים מאשר כלל- אוכלוסייתה של ישראל. למרות עובדות אלו, אין תקציב-

מירון החימוש במאבק הבין גושי

מאת אל"מ ש. גזית

המירון כמכשיר באסטרטגיה הכוללת

משתמעת מכאן כמעט-מאליה המסקנה, כי ניתן להשתמש בתקציב החימוש ובתכנית החימוש כבמכשירים מדיניים, כבאמצעי להשפיע על הצד-שכנגד, להשיג „תקשורת” עם ברית-המועצות. תכנית ההצטיידות של ארצות-הברית איננה רק הכנה לקראת מלחמה אפשרית; זוהי פעילות מדינית רצופה של תקשורת עם ברית-המועצות ועם מדינות אחרות — שתכליתה להתרות איזו התנהגות מצד הסובייטים תביא בהכרח לאיזו תגובה מצד האמריקאים.

גישה זו חדשה גם לאמריקאים עצמם. הקו שהיה נקוט עד הזמן האחרון הפריד לגמרי בין שלום לבין מלחמה. בתקופת שלום — שולטים האזרחים; בתקופת מלחמה — שולט הצבא. התפיסה ומצב הדברים שנבעו ממנה — היו בערך, כלהלן: המלחמה היא תופעה חולפת של דם וקטל, המהיבבת מסירת ניהול העניינים לאנשי הצבא. לפעילות הצבאית מטרות משלה ושיטות משלה. אולם, משנסתיימה המלחמה — עוברת המדינה שוב למצב של שלום: המערכת הצבאית מצטמקת; התקציב הצבאי מתכוץ, הכבוד בו זכו אנשי הצבא — נעלם; וכל הנסיון הרב שנרכש תוך-כדי ניהול המלחמה — אין לו כל השפעה על המדיניות בזמן שלום.

היום נשתנתה בארצות-הברית התפיסה בענין זה; וככך דומה היא ביסודה לתפיסה הישראלית ובאותה עצמה של חריפות: הגבול בין שלום ובין מלחמה נטשטש; התכניות הצבאיות המעוצבות בזמן שלום הופכות לגורם מכריע בפעילות המדינית הכוללת ובדרכי ההשפעה על מדינות אחרות.

הנושאים לקומוניקציה

מה הם הנושאים לקומוניקציה זו? כולם סובבים למעשה סביב אותו תחום מרכזי: — להבהיר הבהרה ברורה כונתה של ממשלת ארצות-הברית ומחשבותיה באשר לניהול מלחמה בכלל; ובנקודות-החיכוך הקונקרטיות השונות — בפרט.

האווירה בארה״ב. הנושא הראשון המועבר בדרך תקשורת זו הוא — הצגת האווירה השוררת בארה״ב. מהי ההרגשה הרווחת: האם היא, בראש-וראשונה, דאגה, כוונות או איבה? הרגשה זו מופגנת על-ידי תכניות מערכת-ההגנה ותקציביה. דוגמה בולטת לכך היתה הגידול העצום בתקציב-ההגנה עם פרוץ מלחמת-קוריאה. גידול זה בא להבהיר להנהגה הסוביטית כי הנחות-יסוד שהכתיבו את תכנית-הבטחון האמריקאית עד לאותו מאורע נשתנו מן הקצה אל הקצה; ואמנם, הקפצת התקציב תוך חודשים ספורים, מ-15 ביליון דולאר ל-60 ביליון לערך — כמעט שלא היתה קשורה בצרכי המלחמה שבמזרח הרחוק; אלא היא נבעה בעיקר מן העובדה כי ממשלת ארצות-הברית שינתה לפתע את דעתה לגבי דמות העולם בו היא חיה ולגבי תפקידיה בעולם.

דוגמה אחרת היתה גידול תקציב ההגנה ב-4 ביליון דולאר ביולי 1961 — ותגובת הנשיא קנדי על משבר ברלין. גם כאן לא היתה משמעות רבה לגבי עצם המשבר בברלין לתוספת התקציב, אלא היה זה אות אזהרה לברית-המועצות לגבי מחשבותיה וכוונותיה של ממשלת ארצות-הברית.

וליהיפך: היפוכו של צעד זה אנו מוצאים ב„אווירת קמפ-דייב”, אותו הסכם בלתי-כתוב שמגמתו — אי התרפת המצב, ושמירה

הבטחון האמריקאי מהות עול כבד על המדינה, ואין המירון מטריד את העם יתר על המידה.

הנקודה המעניינת השניה היא, כי מירון-החימוש הבינ-גושי אינו נעשה מסוכן יותר ויותר, ושוב, מקובל לחשוב כי קיים תהליך בלתי-פוסק של צבירת נשק גרעיני, וכי הסכנה הצפויה לעולם הולכת וגדלה. במובן הפשוט, הטכני והעובדתי — אין זה נכון. הכיצד? ובכן, ראשית כל — חלק-הארי מתוך תקציב-ההגנה בן 50 ביליון הדולארים אינו מכוון לנשק הגרעיני אלא לשלוש הזרועות „קונבנציונאליות” — כוחות היבשה, הים והאוויר. עיקר ההוצאות הקשורות בנשק-גרעיני הושקעו לא בו עצמו, אלא בהחלפת המערכות וההתקנים לשיגורו במערכות ובהתקנים יותר חדישים ויותר משוכללים. כתוצאה, מבוססת כיום העצמה האסטרטגית של ארצות-הברית על טילי „מינויט-מן” בין-יבשתיים וטילי „פולאריס” משוגרי-צוללות. אין ספק שאלה הם כלי-שיגור משוכללים ביותר; אולם כוח-ההרס שלהם, לדעת פרופ' שלינג, אינו עולה, ואולי אף נופל מכוח ההרס שהיה לארצות-הברית בצי מפציצי ה-B-47, אשר עתה יוצאים מכלל שימוש. צוללת גרעינית, החמושה ב-16 טילי „פולאריס” — עצמת ההרס-הגרעיני שבה פחותה הרבה מזו שנושא מפציץ B-52.

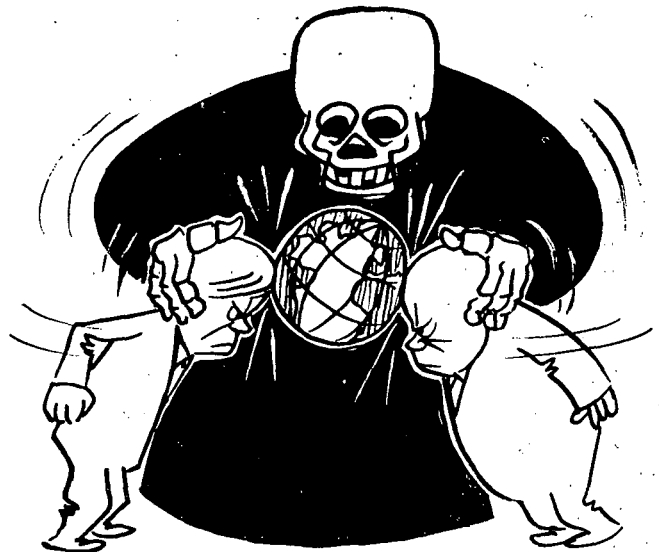
הנקודה השלישית, ואולי החשובה שבכולן, היא התפתחותה של המחשבה האסטרטגית. ב-15—20 השנים האחרונות פיתחה ארצות-הברית לא רק נשק משוכלל ורב יותר, אלא גם רעיונות חדשים כיצד להפעיל נשק זה. נראה כי הרעיונות השתנו והתפתחו אף יותר מן הציווד. לפני כ-10—15 שנה ניתן היה לצפות מה יהיו מערכות-הנשק של הכוחות האמריקאיים ב-1964; יתכן שבפרט טכני זה או אחר איראפשר היה לקבוע מראש דברים ברורים, אך עיקרי המערך המבוססים על צי גדול של מפציצים מסוג B-52, וראשיתו של מערך טילים בין-יבשתי, אשר חלק ממנו מוצב בצוללות — אלה היו ברורים וידועים כבר בראשית שנות ה-50. לעומת-זאת, איש לא יכול היה לחזות באותה תקופה מה תהיה התפיסה האסטרטגית, כפי שנתגבשה בגישתם של הנשיא קנדי המנוח, הנשיא הנוכחי ג'ונסון ומזכיר ההגנה מקנמארה. במלים אחרות: מה שנוהגים לכנות בארצות-הברית כ„מירון החימוש” הוא מירון אינו טלקוואלי לא פחות משהנו טכנולוגי.

ונקודה אחרונה: באיזו מידה מירון-החימוש הנו באמת מירון? הביטוי „מירון החימוש” הומצא בשעתו בתחילת המאה על-ידי עתונאים; ובמשמעותו המקובלת כיום, מתכון הוא כאילו לרמז כי ארצות-הברית נמצאת במירון-תחרות עם ברית-המועצות. תחרות בה מנסה כל צד להדביק את משנהו ולהקדימו בכמות הנשק המצוי ברשותו או בעצמתו וביערי לות שיגורו של זה. ברם, מירון זה אינו תחרות-של-מש — וזאת משתי בחינות. הראשונה כבר הזכרנו לעיל: אין ארצות-הברית „רצה” במלוא המהירות שביכולתה. והר בחינה השניה היא: ניתן לדמות כי זהו מירון בין שני מתחרים אשר שניהם מואטים בריצתם, והם מנהלים כל העת משא-ומתן — שמא ניתן לצמצם ולהאט את קצב הריצה. המטרה שבמירון זה, לפחות בצד האמריקאי, אינה רק לשמור על העדיפות הקיימת; יותר מכוונת היא לשכנע את הצד השני כי אין לו סיכוי לבטל עדיפות זו — וכיון שכך מוטב לו כי יאט ריצתו, ואז תוכל אף ארצות-הברית להאט את קצב המירון.

על היחסים בין שתי המעצמות שנוצרו, לכאורה, בעקבות הפגישה של הנשיא אייזנהאואר עם ראש ממשלת ברית המועצות, ניקיטה חרושצ'וב.

הפגנת הכוונות להפעיל כוחות צבא, ב־1949 וב־1950 דן הקונגרס האמריקאי בהצבת 6 דיביזיות באירופה ואישר אותה. כהנמקה שניתנה לצעד זה הובהר היטב, כי אין ערך מעשי רב לדיביזיות אלו בהגנה על אירופה; אולם עיקר תפקידן הוא להתרות בכרית המועצות כי אם תפרוץ במערב אירופה מלחמה — תהא ארצות הברית מעורבת בה, בין אם תחפוץ בכך בין אם לאו. במילים אחרות, היתה זו פריסת כוחות שנועדה ליצור אמון ברצינותה של ההתחייבות האמריקאית כלפי הגנת אירופה המערבית. אותן דיביזיות עצמן, אילו הושארו בארצות הברית, ואפילו עם סידורי הסעה והטסה היעילים ביותר למקרה חירום — לא היה בכוחן ליצור את דרגת האיומן הדרושה בכונות האמריקאיות.

דוגמאות מאוחרות יותר היו נחיתת כוחות אמריקאיים בחוף לבנון לפני כ־6 שנים, ונחיתת 5000 אנשי צבא בתאילנד, לפני קרוב לשנתיים, ושוב: עיקר הכונה בפעולות אלו היה להפגין באורח דרמטי את הכונה האמריקאית, ולהבהיר היטב כי ארצות הברית מעורבת בפרשות אלו במידה שאינה מאפשרת הסתלקות בכבוד מן המקום. אילו איימו האמריקאים על ברית המועצות, או על אחת ממדינות ערב, כי יהיו מוכנים

להפעיל כוחות בלבנון — ודאי שלא היו משיגים אותה תוצאה שהושגה עליידי שיגור הכוחות בפועל — ואילו הסקת המסקנות לגבי התנאים בהם יהיו האמריקאים מוכנים לפנות אח כוחותיהם הושארה בידי הצד שכנגד.

תפקיד הבריתות הצבאיות, הבריתות הצבאיות, אותן כורתת ממשלת ארצות הברית עם בנות בריתה, מיועדות למעשה לאותה מטרה עצמה: להפגין במסמך חגיגי את כוונת התערבותה הצבאית של אמריקה לעזרת המדינה בת הברית. כך, הברית הפורמאלית של ארצות הברית עם סין הלאומית לא נועדה לשכנע את צ'וקאי־שק כי ארצות הברית תבוא לעזרתו. היא נתכונה, למעשה, לסין העממית — ואולי אך לברית המועצות — ובאה להוציא כל ספק מלבן כי ארצות הברית

אמנם מחוייבת לצאת לעזרתה של ארץ — אם כרתה ברית זו. סוג המלחמה המתוכננת, בתקופת המלחמה הקרה אחת ממשימות ההתקשורת החשובות הנה להבהיר לצד שכנגד מהי צורת המלחמה שבכוונתך לנהל, אם אמנם יגיעו הדברים לידי כך.

בצורות שונות, ובהזדמנויות שונות, הבהירה ארצות הברית לברית המועצות כי היא רואה את הנשק הגרעיני כדבר שהנו לגמרי נפרד ממאגרי החימוש הכללי. הוסבר חוזר וחסבר, כי קיים גבול ברור אשר אינו ניתן לחצייה אוטומטית, בין חומר נפץ רגיל לבין חומר נפץ גרעיני.

בשנתיים האחרונות, ניסתה ארה"ב להעביר אף תקשורת נוספת: גם אם תפרוץ מלחמה גרעינית בין גושת, ניתן לרסנה, להגבילה ולפקח עליה — כך שתוכל להסתוות לפני ששני הצדדים יחסלו, במאמצי השמדה הדדיים, את כל המלאי הגרעיני שברשותם...

בפעלה באותו כיוון עצמו, מנסה היום ארצות הברית להבהיר לברית המועצות כי מלחמה גרעינית יכולה להתנהל ברי לפגוע בריכוזי האוכלוסיה הגדולים, התקציבים הגדולים שמשקיעה ממשלת ארצות הברית לפינוי בסיסי הטילים מקרבת ריכוזי האוכלוסיה מפגינים את כוונתה לנהל אף מלחמה רכבתי שלא כנגד אוכלוסיה הצד שכנגד, אלא אם יחליט אותו צד לעשות כן ביועין ובמתכון.

עצירת מירוק החימוש עצמו, לאחרונה מנסה ארה"ב כיוון נוסף בקומוניקציה זאת באמצעות הישגיה ומחדליה של מערכת ההגנה שלה. כיוון זה מיועד להשפיע על מגמות פיתוח הנשק בברית המועצות ופריסתו — באמצעות הבהרה של המגמות הנראות לאמריקאים כנסבלות ואתם דברים אותם הם רואים כבלתי נסבלים.

אין חדש ברעיון זה, אלא שתוצאותיהם של נסיונות כאלה לא תמיד היו שוות. בסוף המאה הי"ט הצליחו הבריטים לשכנע את הצרפתים לותר על המירוק בפיתוח ציי המלחמה בהבהירם לשכניהם אלה את חוסר הסיכוי שלהם לסגור את הפער, של 1 ל־1.5, אשר היה קיים אז בין שני הצידים משך קרוב ל־20 שנה.

ב־1912 ניסה לחזור על כך הלורד הראשון של האדמירליות הבריטית, וינסטון צ'רצ'יל, כאשר פנה אל הגרמנים והבהיר שהכוונה המפורשת של בריטניה היא שלא לותר, ויהא המחיר אשר יהיה, על עדיפות הצי המלכותי על פני זה של גרמניה. נסיון זה לא זכה לכל תוצאות.

ארצות הברית נמצאת כיום בתוך מהלכו של נסיון כזה כלפי ברית המועצות, נסיון שאת תוצאותיו עדיין מוקדם לסכם. לפני כשנתיים זכו האמריקאים בהצלחה גדולה בעת משבר קובה. לתכנית הרוסית כלפי קובה היו מטרות רבות, אולם אחת מהן — ואחת הנכבדות — היתה להגיע למערך חימוש חדש, אשר יקנה לברית המועצות יתרונות צבאיים רבים אותם לא יכלה להשיג בדרך אחרת.

מערך חימוש כזה היה בלתי נסבל לגבי האמריקאים; ובסופו של דבר הוקמה מעין ועדה לפירוק הנשק אשר סילקה אותם כל־נשק שבאופן החריף ביותר היו למורת רוחה של ארצות הברית.

התתכן התפתחות כזו גם ביחס לנשק אשר יפותח וימוקם

ברית-המועצות עצמה? עד כה לא היה כל נסיון מעין זה; אולם אין זה מן הנמנע.

השפעה הדדית מעין זו, אף כי בתחום שונה לגמרי, אנו מוצאים בתכניותיהם ובהכנותיהם של שני הצדדים בתחום הגנה-אזרחית. האמריקאים נמנעו ונמנעים מסיבות שונות מכניסה לתכנית רצינית של הגנה בעורף; אולם אחת הסיבות החשובות לכך היא ההנחה שהכנות מסוג זה יגרו את הרוסים, "להיכנס" לתכנית רחבת-היקף, ויקרה מאד, אף מצדם הם, וכך היו שני הצדדים נגררים להוצאות רבות, ומגיעים למתיחות וליחס הרבה יותר עוין זה כלפי זה.

זוהי דוגמה של השפעה הדדית בכיוון המעט המירוך והאטותו, יש, כמובן, גם דוגמאות הפוכות. ב-1957 עשו הרוסים רבות כדי להפגין יתרונם על ארצות-הברית במירוך הטילים, וכנראה שאף הגזימו בהצגת יתרונם זה. התוצאה הבלתי-נמנעת היתה אתגר גדול לתכניות-החימוש האמריקאיות; וכעבור 5 שנים הועמדה ההנהגה הסוביטית בפני יריב המוכן עתה הרבה יותר טוב משנתכון לפי תכניות-הרוא.

ניצוד פועלת השפעת הגומלין

אין ספק ששני הצדדים בוחנים בלי-הפסק זה את זה. רבות מן התכניות והפעולות בהן נוקטת ממשלת ארצות-הברית אינן אלא תגובה ישירה על הפעולה הסוביטית.

במשך תקופה ארוכה דנו בארצות-הברית על תכנונו ובניתו של מטוס המופעל בכוח-גרעיני. קשה ביותר היה להסביר, מה תועלת תצמח לארצות-הברית ממטוס מעין זה; אולם לא היה כל קושי לשכנע בשעתו את חברי הקונגרס כי הסוביטים מפתחים מטוס כזה — ואז ברור ממילא כי "מה שטוב לסוביטים בודאי טוב גם לאמריקאים". זמן קצר לאחר מכן, משפסקו השמועות על פיתוח המטוס הסוביטי, נגנזה גם התכנית האמריקאית.

דוגמה אחרת היא בתחום הנשק הגרעיני. איש בארצות-הברית לא התענין בפצצות גרעיניות בעלות, "עצמה-עילאית" ולא צידד בייצורן. אולם ברגע שנתברר כי לרוסים פצצות בנות 100 מגטון, נשתנו פני הדברים לחלוטין. "סוף סוף, הרוסים אינם טפשים; ואם הם מצאו לנכון לפתח נשק מסוים — בודאי יש להם טעם לכך..."

יש לשער כי תהליך זה של חיקוי פועל גם בברית-המועצות. על כך, כמובן, ידוע הרבה פחות, כי אין גישה נוחה וחופשית לתוכניותיה הצבאיות של מעצמה זו. אולם נדמה כי התגובה של ארצות-הברית על מעשה סוביטי זה או אחר היא כה טבעית וכה אורגנית למערכת הביורוקרטית האמריקאית, כה מבוססת על הטבע האנושי לקלוט אותות ורמזים לגבי מה שיש להתעניין בו ולהיות מושפע עלידי אלה, עד שכמעט ואין ספק כי אותו תהליך פועל גם על ברית-המועצות. וכך, בין אם מנסים האמריקאים ביודעין להשפיע על יריביהם, ובין אם הדבר מתרחש בהסחה-הדעת, בדיעבד מושגת התוצאה. נדמה כי פיתוח צוללות נושאות-טילים בברית-המועצות הוא דוגמה למצב זה. השאלה המעניינת היא, האם ניתן להגיע להשפעה כזו ביודעין, האם אפשר להשפיע על הצד השני בדרך הרבה יותר מודעת ומתוכננת?

דומה שהתשובה לשאלה זו היא חיובית. אצל שני הצדדים

גוברת ההכרה שיש צורך בתקשורת ובמגעים בתחומי מירוך-החימוש. והמענין ביותר טמון כאן, אולי, בחיפוש אחר תקי שורת מחוץ לזו הפורמאלית. של הדיונים על פירוק החימוש המתנהלים בג'נבה מזה שנים רבות, ללא תוצאות והישגים של ממש. חוסר התיאום בין ה"דיאלוג" הבלתי-רשמי, זה המתנהל במעשים ובמחדלים שבפעולות שני הצדדים, לבין שיחות פירוק-הנשק בג'נבה — אין בו כדי להפתיע, ראשית כל, בשיחות הרשמיות שבג'נבה אין זה מן הנימוס להתרות ולהשמיע דברי איום. אי-אפשר להזכיר כי אם לא ייעשה דבר מסוים תכפיל ממשלת ארצות-הברית את תקציב-ההגנה שלה. שיטה זו מקר בלת בדיונים ובמשאומתן על מכסי מגן, אך לא בדיוני פירוק-הנשק. ושנית — בשיחות אלו קיימים שני צדדים, והמטרה היא להגיע לאיזון ביניהם, וזהו — לפי דבריו של פרופ' שלינג — בדיוק הדבר שאין לפחות לאמריקאים כל כונה להגיע אליו. ברית-המועצות לא תוכל לחתום על הסכם אשר יעמידו במצב של נחיתות בחימוש מול ארצות-הברית; לעומת זאת, הרבה יותר קל לה להוסיף ולהשלים עם נחיתות זו ללא כל אקט פורמאלי.

תכניות ההצטיידות האמריקאיות

לארצות-הברית תכניות-הצטיידות ברמה האסטרטגית לשנים הקרובות אותן אין מסתירים מפני איש. די בקריאת העתונות האמריקאית (ואף טוב מזה — פרטי-כל העדויות בסנט), על מנת לדעת בדיוק מה רואה רוברט מקנמארה כדרוש לארצות-הברית, לשנים הקרובות, במפציצים, טילי "מיניוטמן", טילי "פולאריס" וכו'.

פירושו של דבר, למעשה, כי בעת ובעונה אחת, כאשר קובע מיניסטר-ההגנה האמריקאי את הנחיותיו לזרועות השונות לתכנון ל-5 שנים הצפויות, הריהו מכתוב בכך גם לצד הסור ביטי את הבסיס לתכנון-הוא למשך אותה תקופה. אין הדברים נעשים במכוון; הם, פשוט, מחוייבי מציאות הדמוקרטית האמריקאית. אולם יתכן כי דוקא בכך עיקר השפעתם: בידיעה הברורה כי אין כל מקום לפקפק באמיתותן של תכניות אלו. התקשורת בין שני הצדדים — מקורה בהנחת-יסוד המהווה את הבסיס לתכנון האמריקאי: תכניות אמריקאיות אלו מניחות שההצטיידות הסוביטית אמנם תתנהל לפי דפוסיים ומתכונים מוגדרים. מצד שני, כל שינוי בתכניות ההצטיידות הסוביטית, אשר יחרוג מגבולות אלה, יביא בהכרח לרביזיה מיידית גם בתכנון האמריקאי. אין אחד בארצות-הברית — לא הנשיא ולא מיניסטר-ההגנה — האומר דברים אלה במפורש. אולם הכונה לנהוג כך — נדמה שהיא ברורה לגמרי.

זה לא מכבר נתעורר בקונגרס הדיון באיזו מידה משקיעה היום ברית-המועצות מאמץ ב"שריון" בסיסי-שיגור-טילים שלה ובהגנתם מפני פגיעה, בעדותו בענין זה, השיב ר. מקנמארה כי אינו רואה כל רע בכך אם אמנם עשתה כזאת ברית-המועצות; לדבריו, אין האמריקאים יכולים לטעון כנגד מעשה זה שלה, ואף אין זה צריך להדאיגם. מוטב שהיה בידי היריב כוח-מחץ גרעיני קטן, המיועד להרתעה, מאשר כוח-טילים גדול ושאינו מוגן כהלכה, המרמו על כונות להיות ההולמים-ראשונה ("first strike") במלחמה. מבלי שנתחסס כאן לדעה זו לגופה, הרי ברורה חשיבותה, שכן הרוסים מקשיבים לדברים אלה

לפחות באותה מידת דריכות וענין כועדת-הסנט שבפניה הם מושמעים.

החימוש בכלל; ושל עירנות מוגברת לדרכים לריסונג; לקיצוץ בהוצאותיה, להקטנת הסכנות הטמונות בו.

האמנם נוצר דיאלוג?

המשטרים, בשתי המעצמות, נבדלים זה מזה. שתי החברות פועלות באורח שונה לחלוטין. בעוד כל צעד אמריקאי מסוג אלה שנדונים כאן גלוי ומטרתו ברורה, אין הדברים כן בצד הסובייטי. והשאלה המתעוררת היא: האמנם מאזינים ראשי ברית-המועצות לרמזים האמריקאיים? האם מתחשבים בהם? במשך תקופה ארוכה לא היו כל סימנים אשר יעידו על תשובה חיובית. דומה היה כי שני הצדדים מצהירים הצהרות החולות פות אלה על פני אלה כמעט ללא פגיעת-גומלין ביניהן, ללא דיאלוג של ממש.

לאחרונה הופגנה לפחות דוגמה אחת המוכיחה כי דיאלוג זה קיים. יתכן והדוגמה היא בלתי-מחייבת; ובכל זאת הנה עדות ראשונה. לפני כשנתיים נתפרסם בברית-המועצות קובץ מאמרים, „האסטרטגיה הצבאית“, ערוך על-ידי המרשל סוקולובסקי, ואשר הופיע כבר בכמה וכמה תרגומים. ספר זה זכה להערכה רבה ביותר בארצות-הברית; הרבה מאמרים, הרבה ביקורות והרבה ויכוחים באו בעקבותיו. והנה, לאחרונה הופיעה בברית-המועצות מהדורה חדשה לספר — ומענין כי מהדורה חדשה זו מתיחסת לביקורת האמריקאים על המהדורה הראשונה ומגיבה עליה. הוכנסו בספר שינויים רבים, שבחלקם באים לסלק אי-הבנות שנוצרו אצל האמריקאים, או מתקנים ניסוחים, כנראה בעקבות ההערות שהושמעו בצד השני.

כאמור, זוהי התחלה פחותה מאוד. אך יתכן והיא מסמלת את ראשיתה של תקופת יתר-רגישות — בשני הצדדים — למירוץ-

עתידו של המירוץ הבינ-אומי

בשלב הנוכחי הגיע מירוץ-החימוש לדרגה בה נדמה זו הפעם הראשונה מאז תום מלחמת-העולם השנייה, שאין צפויה הופעתו של איזה כלי-נשק תוקפני חדש בעל-משקל בעתיד הקרוב. המעבר למפציץ כבד-יותר, החלפה הדרגית של המפציץ בטייל-הבאליסטי, הכנסת טילים בעלי דלק מוצק במקום בעלי דלק נוזלי, המגמה לעבור מבסיסי-שיגור סטטיים לבסיסי-שיגור קומפקטיים וניידים כגון צוללות ה„פולאריס“ — כל אלה היו, במהלך השנים האחרונות, התפתחויות טבעיות וצפויות-מראש. לא כן המצב עתה. כיום הגענו למעין הפוגה, לשיא מסוים — זמני-לפחות — במירוץ.

התוצאה הבלתי-ימנעת כמעט, היא ירידה צפויה בהוצאות-ההגנה של ארצות-הברית בשנים הקרובות; ירידה העשויה להביא להאטה בקצב המירוץ. שבין ארצות-הברית לברית-המועצות, מבלי שאיש נתכון לכך מלכתחילה.

העובדה שהתפתחות זו באה במקביל לאוירת ההפשרה היחסית השוררת כיום ביחסי מזרח-מערב היא מקרית אָמנם; אולם שתי התפתחויות אלה עשויות להשפיע אחת על רעותה. התור צאה האפשרית — אם כי הפרדוכסלית — היא שללא כל תהליך של פירוק-נשק פורמאלי תושג אולי הרגעה במירוץ-החימוש הגרעיני-האסטרטגי, ויתפתח מעין דיאלוג מודע בין מזרח למערב, אשר — באם יצליח ובאם יתנהל בתבונה — יעלה בחשיבותו ובהישגיו פי כמה וכמה על אלה של שיחות פירוק-הנשק הרשמיות.

חיל האויר במלחמת העולם הראשונה

(תוספת למאמר „מערכת הכחדה — סנוברג, 1914“)

צאח סאָר מ. גיחון

חילות-האויר, אשר בעת פרוץ מלחמת-העולם הראשונה נמצאו עדיין בחיתוליהם, הוכיחו את ערכם הרב כבר במערכת סנוברג. לאחר שמתוסי של „גף האויר“ הרוסי, שהנמיכו טוס, הופלו באש נגד-מתוסיס מאולתרת של הגייסות הגרמניים. נשאה בידו חיל-האויר הגרמני שליטה בלתי-מופרעת במרחב האוירי. כתוצאה, היה למתוסיס חלק חיוני בהצלת הגרמנים — הן כמקיימי הקשר בין המפקדות והן בתפקידי תצפית וסיוור. אשר

לקשר — יש לזכור כי בהיעדר קשר אל-חוטי תקין ונייד ומפאת ממדיו של שדה-המערכה והתנועות רבות-ההיקף, נותק, לעתים תכופות, הקשר בין העוצבות הגרמניות לבין מפקדת הארמיה, ואף בינן לבין עצמן. דוגמא מה לפעולת חיל-האויר (בשני התחומים הנ"ל במשולב) ישמש בוקרו של יום ה-30 באורגוסט. ביום זה עמד מפקד הקורפוס ה-1, פון פרנסוא, להוציא את שארית כוחותיו ממרחב סולדאו (ראה המפה — חוב' קס"א עמ'

ביבליוגרפיה בסיסית

למאמר „מערכת-הכחדה — סנוברג, 1914“

1. Hindenburg — Aus Meinem Leben
2. Lundendorff — Meine Kriegererinnerungen
3. François — Marneschlacht u. Tannenberg
4. Deutsches Reichsarchiv — Tannenberg
5. Golowin — The Russian Campaign of 1914
6. Nicolaiew — Army Quarterly—Oct. 1962 and Oct. 1963
7. Ironside — Tannenberg
8. ברברה טוכמן — אבגוסט 1914